

nr 62

skrypty belfra

Dolnośląski Ośrodek
Doskonalenia
Nauczycieli
we Wrocławiu
Filie w Jeleniej
Górze, Legnicy,
Wałbrzychu

Jan Lewandowski

Przyznawanie odznaczeń nauczycielom realizacją polityki kadrowej dyrektora szkoły

Docenie w pracy jako forma satysfakcji ma ogromne znaczenie w procesie motywowania każdego człowieka. Proces motywowania polega na właściwym wykorzystywaniu (stosowaniu) dostępnych motywatorów. Jest to szczególnie istotne, ponieważ dla każdego człowieka inny impuls będzie spełniał zadania takiego motywatora. W literaturze przedmiotu często definiuje się motywator jako niezaspokojoną potrzebę, ale zaspokojona potrzeba przestaje już być motywatorem – nie posiada cech motywujących. Motywacja stanowi siłę napędową wszelkich ludzkich zachowań i działań. Dlatego jest tak bardzo istotnym zagadnieniem w procesie pracy. Jest niezbędnym i jednym z najważniejszych czynników wzrostu efektywności pracy. Ale tylko wówczas gdy motywator jest dobrze dostosowany do osoby motywowanej. Niejednokrotnie celowo tworzony jest w organizacji układ, będący kompozycją instrumentów pobudzania pracowników i bardzo często jest to niezbędny warunek sukcesu danej organizacji. Stanowi bowiem układ bodźców, środków i warunków, które mają zachęcić pracowników do angażowania się w swoją pracę i obowiązki służbowe, w sposób najkorzystniejszy dla danej konkretnej organizacji i jednocześnie dający pracownikom osobiste zadowolenie.

Gdy poruszany jest temat metod stosowanych do zachęcania ludzi do pracy, pierwszym skojarzeniem jest zazwyczaj płacowe motywowanie pracowników. Wysoka pensja, a także różnego typu premie i dodatki bezsprzecznie mają ogromne znaczenie dla poczucia satysfakcji i efektywnego wykonywania obowiązków służbowych. Okazuje się jednak, że pieniądze to nie wszystko. Równie istotne jest inne motywowanie pracowników, które może być realizowane w różny sposób. Zatem motywacja pracowników składa się z wielu czynników – nie tylko finansowych czy chęci zadowolenia, lecz także z potrzeby osiągnięć i znaczenia pracy. Dlatego systemy motywacyjne powinny oferować szeroką gamę rozwiązań, dostosowanych do różnych potrzeb pracowniczych. Należy dążyć do tego, aby proces motywowania pracowników przebiegał w sposób sprawny i przyczyniał się do prawidłowej realizacji zadań i celów danej organizacji.

Ważnym elementem skutecznego motywowania pracowników w organizacji jest docenianie ich dokonań i to w każdy możliwy sposób. Nie chodzi tu jedynie o finansową gratyfikację, ale również pochwały, a zwłaszcza o wyróżnienia. Przełożony powinien zauważać starania swoich podwładnych i zwracać uwagę na ich profesjonalizm i sukcesy. Taki sposób motywowania pracowników wpływa pozytywnie na cały zespół. Motywacja pozafinansowa to nagradzanie pracowników za dobrą pracę poprzez zapewnienie im poczucia pewności, że są częścią całej firmy i nie można się bez nich obejść, oraz zagwarantowanie stabilności zatrudnienia i dobrej atmosfery pracy. Narzędzie motywacji pozafinansowej to przede wszystkim elementy mające silnie motywujący charakter, ale bezpośrednio nieprzeliczalne na pieniądze. Odwołują się one do bardziej złożonych potrzeb człowieka, takich jak potrzeba osiągnięć, przynależności, czy też uznania¹. Należy zatem uznać, że docenianie dokonań pracowników stanowi bardzo istotny element nie tylko procesu motywacyjnego, ale również procesu zarządzania zasobami ludzkimi jakim jest model kapitału ludzkiego.

Docenianie pracowników w literaturze przedmiotu definiowane jest również jako wyrażanie uznania. Można zatem uznać, że **wyrażenie uznania** jest również formą pochwały i z takim stwierdzeniem można się zgodzić. Należy jednak zauważyć, że istnieje istotna różnica pomiędzy pochwałą a wyrażeniem uznania. Pochwała może być ustna lub pisemna, natomiast wyrażenie uznania może (a nawet powinno) przyjąć formę dyplomu, medalu, odznaki, pucharu lub innego materialnego dowodu, którym pracownik może się szczyć przed światem zewnętrznym i który pośrednio nobilituje pracownika w oczach odwiedzających go osób trzecich. W niniejszym materiale skoncentrujemy się na takiej właśnie formie wyrażania uznania nauczycielom.

W wymiarze indywidualnym przyznane wyróżnienie w sposób pozytywny modyfikuje ludzkie zachowania, poprzez polepszenie jego sytuacji bądź usunięcie

1 Zobacz hierarchia potrzeb wg teorii potrzeb Masłowa – tzw. piramida potrzeb Masłowa.

przeszkody. Jednocześnie wypełnia ono wiele funkcji: umacnia wiarę człowieka we własne możliwości, realizuje potrzebę uznania i sukcesu, zachęca do podejmowania zadań trudniejszych, dostarcza uczucia radości i dobrego samopoczucia, wzmacnia więzi z innymi nagrodzonymi oraz wpływa dodatnio na osoby będące świadkami odznaczania². Odpowiednio prowadzona polityka odnacczeniowa posiada ogromne znaczenie w procesie zarządzania zasobami ludzkimi, a odpowiednio prowadzona polityka nagradzania może wymiennie wpływać na zachowania tak pracownicze, jak i społeczne. Obydwa zachowania są bardzo ważnym elementem w procesie zarządzania, a dokładnie prowadzenia polityki kadrowej w szkole. Odnacczenia mają również wymiar nagrody specjalnej, są pożądanym przez wielu dobrem, o które warto zabiegać, stąd też konieczne stało się doprecyzowanie obiektywnych kryteriów ich przyznawania. Warunki te zostały opisane na poziomie aktów normatywnych różnej rangi.

Aktualnie możliwość przyznawania nagród i odnacczeń za niezwykle zalety umysłu i charakteru przewidują przepisy Karty Nauczyciela, zwłaszcza te określone w jej Rozdziale 6. Jednak problematyka honorowania odnacczeniami jest dużo bardziej skomplikowana i jej materia wychodzi zdecydowanie poza ten akt normatywny³. Obecnie w naszej rzeczywistości oświatowej funkcjonuje kilkadziesiąt medali i odnacczeń, które może otrzymać nauczyciel, przy czym najczęściej przyznawane jest resortowe odnacczenie „Medal Komisji Edukacji Narodowej” – jest to najwyższe resortowe odnacczenie jakie może otrzymać nauczyciel w Polsce. Ponadto nauczycielom mogą być nadawane takie odnacczenia jak: „Medal za Długoletnią Służbę” Krzyże Zasługi, a także najbardziej prestiżowy: Order „Odrodzenia Polski” (Order „*Polonia Restituta*”). Wymienione odnacczenia różnią się od siebie: klasą i starszeństwem, warunkami ich przyznania, a także odmiennosćiami w zakresie uprawnień i obowiązków wyływającymi z faktu ich uzyskania⁴. Medale i odnacczenia posiadają bogatą historię, a pewne odrębności wynikają także z utartych i nie zawsze spisanych zwyczajów sięgających jeszcze okresu międzywojennego.

Ugruntowana tradycja wyróżniania nauczycieli i innych osób szczególnie zasłużonych dla rozwoju oświaty i wychowania sięga już okresu międzywojennego. Wprowadzie w II RP ustawa o stosunkach służbowych nauczycieli nie przewidywała odrębnego odnacczenia za zasługi dla oświaty i wychowania, jednak wobec osób związanych z oświatą stosowano odpowiednie przepisy dotyczące poszczególnych orderów i odnacczeń⁵. Wielokrotnie kawalerami i damami orderów byli nauczyciele i wychowawcy oraz osoby tworzące podstawy polskiej państwowości i jej rozwoju na płaszczyźnie naukowej, kulturalnej i społecznej. W warunkach nowego ustroju, na zasadach określonych w ustawie o orderach i odnacczeniach z 1960 roku, wyróżnień należało dokonywać „w duchu socjalistycznego nauczania i wychowania”⁶. W 1972 roku wprowadzono nowe uprawnienie nauczycielskie związane z przepracowaniem określonej liczby lat w oświacie. W świetle art. 40 Karty Praw i Obowiązków Nauczyciela⁷ nauczycielom z tytułu dwudziestoletniej nienagannej pracy pedagogicznej przyznawano Złoty Krzyż Zasługi, jeżeli nie uzyskali oni go wcześniej. Katalog uprawnionych rozszerzono w 1982 roku. Natomiast w świetle art. 52 Karty Nauczyciela (wersja z 1982 roku) z racji trzydziestoletniej szczególnie wyróżniającej pracy pedagogicznej nauczycielom nadawany był Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski⁸. Przywilej powyższy przysługiwał także na-

2 Zobacz: Jundził, I., *Nagrody i kary w wychowaniu*, Nasza Księgarnia, Warszawa 1986.

3 Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 roku *Karta Nauczyciela*; Dz. U. z 29 września 2021 roku, poz. 1762 – tekst jednolity z dnia 6 września 2021 po zmianach z dnia 5 sierpnia 2022; Dz. U. z dnia 18 sierpnia 2022 roku, poz. 1730.

4 Tabaszewski R., *Wybrane aspekty nagradzania nauczycieli za zasługi dla oświaty i wychowania*, [w:] Biradzka, E., Kozioł, K., Jurek, Ł., (red.), *Aktualne problemy szkolnictwa wyższego*, Lublin 2016.

5 Ustawa z dnia 17 lutego 1960 roku *o orderach i odnacczeniach*; Dz. U. z 1960 roku, Nr 10, poz. 66.

6 Ustawa z dnia 1 lipca 1926 roku *o stosunkach służbowych nauczycieli*; Dz. U. z 1926 roku, Nr 92, poz. 530, z późniejszymi zmianami.

7 Ustawa z dnia 27 kwietnia 1972 roku *Karta Praw i Obowiązków Nauczyciela*; Dz. U. 1972 roku, Nr 16, poz. 114.

8 Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 roku *Karta Nauczyciela*, Dz. U. z dnia 1 lutego 1982 roku, Nr 3, poz. 19 (tekst pierwotny).

uczycielom emerytom i rencistom bez względu na datę przejścia na emeryturę lub rentę. W 1992 roku, w związku z wejściem w życie nowej ustawy o orderach i odznaczeniach zlikwidowana została możliwość automatycznego otrzymania przez nauczycieli Orderu „Odrodzenia Polski” i Krzyża Zasługi⁹. Choć osoby odznaczone zachowały prawo do posługiwania się orderami i krzyżami, to jednak pozbawiono je wymiernego uprawnienia przysługującego z faktu nadania, tzw. *dodatku chlebowego*, czyli specjalnych dodatków finansowych do emerytury¹⁰. Obecnie zasady nadania orderów i odznaczeń opisuje ustawa z 1992 roku określająca funkcjonujące w III RP ordery i odznaczenia wraz z przesłankami ich ewentualnego nadania przez Prezydenta RP¹¹. W dalszym ciągu przewiduje ona możliwość nadania Orderu „Odrodzenia Polski” oraz Krzyża Zasługi, jednak może to nastąpić tylko i wyłącznie na zasadach ogólnych, czyli takich, które obowiązują wszystkich obywateli RP¹². Oznacza to, że obecnie ordery i odznaczenia wymienione w ustawie z 1992 roku można nadawać nauczycielom i innym pracownikom oświaty jedynie w celu wyróżniania ich zasług, cnót obywatelskich i wybitnych osiągnięć. Z kolei od 2007 roku, w związku z przywróceniem ustanowionego w 1938 roku odznaczenia „Medal za Długoletnią Służbę” możliwe stało się nagradzanie nauczycieli i innych osób zasłużonych dla oświaty, którzy wykonują swoje obowiązki w służbie Państwa wzorowo i wyjątkowo sumiennie. Warunkiem *sine qua non* przedstawienia do odznaczenia jest pozostawanie w służbie zawodowej przez określony w ustawie o orderach i odznaczeniach czas pracy, to jest co najmniej dziesięć, dwadzieścia i trzydzieści lat. Ponieważ „Medal za Długoletnią Służbę” ma charakter trójstopniowy, to nauczyciel może zostać uhonorowanym odpowiednio Złotym, Srebrnym lub Brązowym Medalem za Długoletnią Służbę. Mając na względzie zasadę hierarchiczności (hierarchiczny układ medali i odznaczeń) polskich odznaczeń państwowych należy zauważyć, że fakt uhonorowanie nauczyciela wyżej wymienionymi orderami i odznaczeniami powinno być poprzedzone otrzymaniem przez niego odznaczeń o charakterze resortowym, zwłaszcza Medalem Komisji Edukacji Narodowej, który jest prestiżowym odznaczeniem za szczególne zasługi dla oświaty i wychowania. Jest tak dlatego, że wyróżnienia resortowe przyznawane są przez ministra za ponadprzeciętne zasługi położone na polu oświaty i wychowania, natomiast ordery i odznaczenia mają charakter wyjątkowego uznania i nadawane są przez Prezydenta RP jako najwyższe wyróżnienia zasług cywilnych położonych dla chwały i rozwoju Rzeczypospolitej Polskiej. W dalszym ciągu obowiązuje przedwojenna zasada zakazu osobistego starania się dla siebie samego o konkretne odznaczenie, a jej konsekwencją jest art. 68, ust. 5 pkt 3 ustawy Prawo oświatowe¹³ (wcześniej art. 39 ust. 3 ustawy o systemie oświaty) konkretyzujący, że w sprawach odznaczeń podmiotem inicjującym całą procedurę jest **dyrektor szkoły**, który decyduje w sprawach odznaczeń, nagród i innych wyróżnień dla nauczycieli oraz pozostałych pracowników szkoły lub placówki. To on po zasięgnięciu opinii rady pedagogicznej występuje z odpowiednimi wnioskami¹⁴.

W związku z powyższym w kwestii pozafinansowych wyróżnień zaczniemy właśnie od Medalu Komisji Edukacji Narodowej (w skrócie **Medal KEN**). Otóż honorowanie nauczycieli Medalem KEN przyjęło się już dawno w polskiej praktyce od-

9 Art. 9 ustawy z dnia 16 października 1992 roku, *Przepisy wprowadzające ustawę o orderach i odznaczeniach, uchylające przepisy o tytułach honorowych oraz zmieniające niektóre ustawy*; Dz. U. z 1992 roku Nr 90, poz. 451, z późniejszymi zmianami. W dniu 23 grudnia 1992 roku przepis ten utracił moc.

10 Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 lutego 1992 roku, sygn. akt K 14/91.

11 Ustawa z dnia 16 października 1992 roku *o orderach i odznaczeniach*; Dz. U. z 1992 roku, Nr 90, poz. 450, ze zmianami.

12 Rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 15 grudnia 2004 roku *w sprawie szczegółowego trybu postępowania w sprawach o nadanie orderów i odznaczeń oraz wzorów odpowiednich dokumentów*; Dz. U. z 2004 roku, Nr 277, poz. 2743 ze zmianami oraz Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 24 grudnia 2013 roku *zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowego trybu postępowania w sprawach o nadanie orderów i odznaczeń oraz wzorów odpowiednich dokumentów*; Dz. U. z 2014 roku, Nr 0, poz. 64.

13 Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 roku *Prawo oświatowe*; Dz. U. z dnia 17 czerwca 2021 roku, poz. 1082, ze zmianami - tekst jednolity z dnia 18 maja 2021 roku.

14 Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 22 maja 2013 roku, sygn. akt I OSK 202/13.

znaczeniowej. Możliwość nadań przewidziano w nauczycielskich pragmatykach służbowych z 1972 i 1982 roku, chociaż do końca ubiegłego wieku szczegółowe zasady, na których przyznawano Medal KEN zmieniano aż pięciokrotnie. Także Karta Nauczyciela we wszystkich swoich wersjach po 1989 roku utrzymała Medal KEN. Obecnie możliwość nagradzania nauczycieli Medalem KEN reguluje art. 51 Karty Nauczyciela. Medal KEN wciąż nadaje minister właściwy do spraw oświaty i wychowania, czyli obecnie Minister Edukacji i Nauki (wcześniej Minister Edukacji Narodowej) zaś szczegółowe zasady nadań określa stosowne rozporządzenie MEN¹⁵. Obecnie Medal KEN nadaje się nauczycielom i innym osobom za zasługi dla oświaty i wychowania, przy czym muszą mieć one charakter „szczególny”. Samo odznaczenie „Medal Komisji Edukacji Narodowej, jest najwyższym (i obecnie jedynym) wyjątkowo zaszczytnym odznaczeniem resortowym przyznawanym przez Ministra Edukacji i Nauki. Przesłanką ogólną umożliwiającą w ogóle uruchomienie trybu postępowania o nadanie Medalu KEN, są szczególne zasługi dla oświaty i wychowania, w szczególności w zakresie działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej, twórczości dla dzieci i młodzieży oraz kształcenia i doskonalenia nauczycieli. Dla wielu z nich jest to jedyne odznaczenie państwowe i dowód uznania ich trudnej pracy. Warto zauważyć, że po roku 2000 zaostrożono kryterium wobec nauczycieli, wcześniej wystarczała pięcioletnia wzorowa działalność nauczycielska. Obecnie jest to już siedmioletnia praktyka zawodowa, przy czym staż ten nie dotyczy wyróżniających się pracowników nadzoru i doradztwa pedagogicznego oraz doskonalenia zawodowego nauczycieli. Medal KEN jest nadawany nie tylko nauczycielom, ale także innym osobom legitymującym się wybitnym, uznanym dorobkiem w zakresie oświaty i wychowania. Istota medalu odwołuje się do Komisji Edukacji Narodowej, czyli do pierwszej w Europie państwowej instytucji oświatowej, powołanej w dniu 14 października 1773 roku przez Sejm na wniosek króla Stanisława Augusta Poniatowskiego. Ta pierwotna stylistyka odznaczenia została nadal zachowana. Medal jest wykonywany z metalu koloru jasnobrązowego i ma kształt koła o średnicy 36 mm. Na awersie, czyli stronie licowej Medalu, znajduje się wizerunek otwartej księgi przełożonej gałązką laurową oraz w otoku napis: „Medal Komisji Edukacji Narodowej”. Natomiast na rewersie umieszczony został trzywierszowy napis: „Rzeczpospolita Polska” (w okresie do 1989 roku napis brzmiał: „Polska Rzeczpospolita Ludowa”), a na dolnej i górnej części napisu liście laurowe. Medal zawieszany jest na czerwonej wstążce o szerokości 35 mm z trzema pionowymi białymi paskami – dwoma po zewnętrznej stronie wstążki o szerokości 5 mm umieszczonymi po zewnętrznych stronach wstążki oraz środkowym o szerokości 2 mm¹⁶. Ponieważ Medal KEN jest odznaczeniem resortowym o charakterze honorowym, nie jest możliwe osobiste uruchomienie trybu nadania przez zainteresowanego. Medal KEN nadaje Minister Edukacji i Nauki z inicjatywy własnej albo na wniosek określonych podmiotów. Wnioskodawcami mogą być ministrowie i kierownicy urzędów centralnych, rektorzy szkół wyższych, wojewodowie, organ sprawujący nadzór pedagogiczny, organy prowadzące przedszkole, szkołę lub placówkę, itp. Chociaż Medal KEN ma charakter bardzo prestiżowego odznaczenia, to jednak z faktu jego otrzymania, podobnie zresztą jak z uhonorowaniem innymi polskimi zaszczytnymi medalami, nie wiąże się żadna gratyfikacja finansowa. Nadanie może mieć jednak znaczenie przy ocenie przez organ procesowy ewentualnego roszczenia, jako element świadczący o sylwetce i dotychczasowej postawie nauczyciela. Tak więc z faktu posiadania Medalu KEN nie wiążą się żadne inne tytuły i przywileje. Obecnie Medal ten jest nadawany za szczególne zasługi dla oświaty i wychowania, w szczególności w zakresie działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej, twórczości dla dzieci i młodzieży oraz kształcenia i doskonalenia nauczycieli, min.:

15 Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 września 2000 roku w sprawie szczegółowych zasad nadawania „Medalu Komisji Edukacji Narodowej, trybu przedstawiania wniosków, wzoru medalu, trybu jego wręczania i sposobu noszenia; Dz.U. z 2000 roku, Nr 99, poz. 1073).

16 Barański, A., Rozwadowska-Skrzeczyńska, J., Szymańska, M., *Karta nauczyciela. Komentarz*, Wydawnictwo: WOLTERS KLUWER, Warszawa 2012. Zobacz również załącznik nr 1 do Rozporządzenia MEN z 2000 roku.

- nauczycielom legitymującym się co najmniej siedmioletnią wyróżniającą się działalnością dydaktyczną, wychowawczą i opiekuńczą, inicjującym i podejmującym nowatorskie formy i metody pracy edukacyjnej,
- działaczom społecznym i związkowym, fundatorom oraz innym osobom, których działalność wydatnie przyczynia się do rozwoju oświaty i wychowania,
- wyróżniającym się pracownikom nadzoru i doradztwa pedagogicznego oraz doskonalenia zawodowego nauczycieli,
- innym osobom legitymującym się wybitnym, uznanym dorobkiem w zakresie oświaty i wychowania.

Medal KEN przyznawany jest w oparciu o wniosek, który jest składany na specjalnym formularzu – innym niż pozostałe medale i odznaczenia państwowe. Wzór takiego wniosku stanowi załącznik do przedmiotowego rozporządzenia MEN. Wniosek powinien zostać złożony do Kuratora Oświaty w terminie od 2 do 31 stycznia danego roku kalendarzowego. Sam wniosek należy wypełnić czytelnie, komputerowo na jednej kartce, dwustronnie i ściśle według wzoru zamieszczonego na stronie internetowej kuratorium. Nie należy dołączać dodatkowych kartek z uzasadnieniem. Na początku uzasadnienia wniosku należy koniecznie wpisać staż pracy. Uzasadnienie powinno zawierać **konkretne osiągnięcia kandydata** i nie może być ogólne i lakoniczne. Należy unikać opisywania kariery zawodowej i cech osobowości kandydata. Wniosek dla nauczyciela musi być zaopiniowany przez radę pedagogiczną szkoły lub placówki¹⁷. Fakt ten należy potwierdzić w uzasadnieniu wpisując zdanie „*Wniosek uzyskał pozytywną opinię Rady Pedagogicznej w dniu....*”. Dyrektor powinien zawsze zapoznać radę pedagogiczną z treścią uzasadnienia składanych wniosków. Rubrykę 9 wniosku wypełnia Kurator Oświaty. We wniosku dla nauczycieli zawsze należy wskazać dokładny staż pracy pedagogicznej z wyszczególnieniem wszystkich okresów zatrudnienia. Do wniosku o nadanie Medalu Komisji Edukacji Narodowej nie załącza się zapytania o udzielenie informacji o osobie a jedynie podpisaną klauzulę informacyjną.

Drugim odznaczeniem jakie jest najczęściej przyznawane nauczycielom, jest **Medal za Długoletnią Służbę**. Otóż począwszy od 2007 roku, z związku z przywróceniem ustanowionego już w 1938 roku odznaczenia „Medal za Długoletnią Służbę”, możliwe stało się nagradzanie nauczycieli i innych osób zasłużonych dla oświaty, którzy wykonują swoje obowiązki w służbie Państwa wzorowo i wyjątkowo sumiennie. Warunkiem przedstawienia do odznaczenia jest pozostawanie w służbie zawodowej przez określony czas pracy. Należy jednak mieć na względzie bardzo ważny warunek. Otóż to odznaczenie państwowe jest nadawane nauczycielom (i innym pracownikom również) za wzorowe i wyjątkowo sumienne wykonywanie swoich obowiązków wynikających z pracy zawodowej w służbie Państwu. A to oznacza, że posiadanie tylko odpowiedniego stażu pracy zawodowej nie jest wystarczającym argumentem do nadania tego odznaczenia. Należy zatem wskazać, jakie to obowiązki i w jaki sposób były wykonywane oraz jakie są (ewentualnie były) ich efekty. „Medal za Długoletnią Służbę” ma charakter trójstopniowy:

- I stopień – Medal Złoty za Długoletnią Służbę,
- II stopień – Medal Srebrny za Długoletnią Służbę,
- III stopień – Medal Brązowy za Długoletnią Służbę.

A to oznacza, że nauczyciel może otrzymać :

- Medal Złoty za Długoletnią Służbę, po co najmniej 30 latach wzorowej i sumiennej pracy zawodowej,
- Medal Srebrny za Długoletnią Służbę, po co najmniej 20 latach wzorowej i sumiennej pracy zawodowej,
- Medal Brązowy za Długoletnią Służbę, po co najmniej 10 latach wzorowej i sumiennej pracy zawodowej.

Jest jeszcze jedno założenie, a mianowicie z wnioskiem o nadanie medalu wyż-

¹⁷ Oczywiście poza jednostkami w których nie tworzy się rady pedagogicznej.

sze go stopnia można wystąpić nie wcześniej niż po upływie 10 lat od nadania poprzedniego medalu.

W obszarze odznaczeń państwowych, które mogą być nadawane nauczycielom znajdują się jeszcze Krzyże Zasługi. I tutaj występuje bardzo ważne zastrzeżenie – nie nadaje się tych odznaczeń tylko za okres wyróżniającej pracy. Otóż do roku 1992 to odznaczenie było nadawane nauczycielom w oparciu o zapisy poprzedniej wersji Karty Nauczyciela za 20 lat wyróżniającej pracy (podobnie jak KKOOP za 30 lat szczególnie wyróżniającej pracy)¹⁸. Natomiast według ustawy z 1992 roku, ustanowiony przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej ustawą z dnia 23 czerwca 1923 roku, Krzyż Zasługi jest nagrodą (wyróżnieniem) dla osób, które położyły szczególne zasługi dla Państwa lub obywateli spełniając czyny przekraczające zakres ich zwykłych obowiązków, a przynoszące znaczną korzyść Państwu lub obywatelom, a także za ofiarną działalność publiczną, ofiarne niesienie pomocy oraz działalność charytatywną. Krzyż Zasługi (podobnie jak Medal za Długoletnią Służbę) dzieli się na trzy stopnie:

- I stopień – Złoty Krzyż Zasługi,
- II stopień – Srebrny Krzyż Zasługi,
- III stopień – Brązowy Krzyż Zasługi.

Należy pamiętać o istotnym zastrzeżeniu, a mianowicie przed nadaniem Krzyża Zasługi wyższego stopnia powinny upłynąć co najmniej 3 lata. Odstępstwo od tej zasady jest dopuszczalne tylko w bardzo wyjątkowych sytuacjach.

W grupie bardzo prestiżowych odznaczeń państwowych przyznawanych nauczycielom należy jeszcze wspomnieć o orderach, a konkretnie o Orderze Odrodzenia Polski **Polonia Restituta**. Otóż ustanowiony przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej ustawą z dnia 4 lutego 1921 roku Order Odrodzenia Polski jest nagrodą (wyróżnieniem) za wybitne zasługi położone w służbie Państwu i społeczeństwu¹⁹. Order ten jest nadawany osobom, które zasłużyły się Polsce zwłaszcza poprzez:

- wybitne osiągnięcia w podejmowanej z pożytkiem dla kraju działalności państwowej i publicznej;
- szczególne zasługi dla umacniania suwerenności i obronności kraju;
- szczególne zasługi dla rozwoju gospodarki narodowej, służby publicznej oraz wybitną twórczość naukową, literacką i artystyczną;
- wybitne zasługi dla rozwoju współpracy Rzeczypospolitej Polskiej z innymi państwami i narodami.

W przypadku nauczycieli order ten może być nadany **za wybitne zasługi dla rozwoju oświaty**. Wspomniany Order dzieli się aż na pięć klas:

- klasa I – Krzyż Wielki Orderu Odrodzenia Polski,
- klasa II – Krzyż Komandorski z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski
- klasa III – Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski,
- klasa IV – Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski,
- klasa V – Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski.

Nauczycielom z reguły nadawany jest Krzyż Kawalerski czyli Order Odrodzenia Polski V klasy – w skrócie KKOOP. Oczywiście nie oznacza to, że Orderu w pozostałych klasach nie można nadawać nauczycielom, wręcz przeciwnie. Każdy obywatel może mieć nadany Order każdej klasy w zależności od konkretnych zasług danej osoby za jakie jest on jej nadawany. Jednak najczęściej nauczycielom nadawano order właśnie ten V klasy. Należy jednak zaznaczyć, że po zmianach prawa nadanie orderu nauczycielom ma miejsce bardzo rzadko i są to bardzo wyjątkowe sytuacje, gdyż jest to wyjątkowo zaszczytne odznaczenie – jedno z najwyższych w Polsce. Nie mniej jednak taka możliwość istnieje i jest uwzględniana procedurach publikowanych przez kuratorów oświaty. Każdy wniosek o nadanie orderu lub odznaczenia powinien zawierać szczegółową informację o zasługach i osiągnięciach osoby, której dotyczy, w szczególności niezbędne jest wykazanie zasług po otrzymaniu ostatniego orderu lub odznaczenia. Zwłaszcza wniosek o nadanie

¹⁸ Zobacz zapisy art. 52 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 roku *Karta Nauczyciela*, Dz. U. z dnia 1 lutego 1982 roku, Nr 3, poz. 19.

¹⁹ Zobacz art. 12 ustawy o orderach i odznaczeniach.

orderu należy bardzo dobrze uzasadnić, a uzasadnienie to jest szczegółowo analizowane na kilku szczeblach procedury odznaczeniowej. Wnioskodawca zawsze przedstawia we wniosku informację o karalności osoby, której dotyczy wniosek. Jest to bardzo ważna zasada, której celem jest niedopuszczenie do sytuacji, w której o odznaczenie wnioskuje się dla osoby uprzednio karanej. W przypadku orderu do wniosku należy bezwzględnie dołączyć notatkę informacyjną szerzej opisującą osiągnięcia kandydata zawarte w zwięzłym uzasadnieniu wniosku.

Teraz kilka uwag dotyczących sposobu wypełniania wniosków o nadanie odznaczeń państwowych:

1. Wniosek należy wypełnić czytelnie, komputerowo, na jednej kartce, dwustronnie i ściśle według wzoru określonego w ustawie (zamieszczonego również na stronie internetowej w kuratoriach). Nie należy zmieniać wielkości czcionki (min. 10), ani szerokości rubryk. Nie należy dołączać dodatkowych kartek z uzasadnieniem.
2. We wniosku na początku uzasadnienia należy podać ogólny staż pracy kandydata.
3. Uzasadnienia powinny prezentować konkretne, wybitne dokonania kandydatów, adekwatne do klasy wnioskowanego orderu lub odznaczenia, mające miejsce po otrzymaniu ostatnio nadanego orderu lub odznaczenia. Należy absolutnie unikać opisu przebiegu pracy i cech osobowości kandydata. Uzasadnienie nie może być ogólnikowe i lakoniczne. Prezentowane osiągnięcia powinny być określone w czasie, tak aby można było ocenić czy miały one miejsce po czy przed nadaniem ostatniego odznaczenia.
4. Uzasadnienie wniosku musi być podpisane przez aktualnego pracodawcę i zawierać jego pieczęć, (w przypadku wniosków kierowanych przez związki zawodowe, poza pieczęcią pracodawcy, uzupełnieniem wniosku może być również pieczęć i podpis osoby, która działa w imieniu związku zawodowego).
5. W uzasadnieniu wniosku o nadanie Krzyża Zasługi trzeba wskazać szczególne zasługi wykraczające zdecydowanie poza obowiązki służbowe kandydata do wyróżnienia.
6. Należy przestrzegać, aby informacje formalne odpowiadały informacjom zawartym w „Zapytaniu o udzielenie informacji o osobie” (tzw. KRS) – dotyczy to m.in. numeru PESEL, pisowni nazwisk, w tym przybranych, rodowych i nazwisk rodowych matek. Należy zwrócić uwagę, że miejsce zamieszkania nie musi być takie jak miejsce zameldowania, o którym mowa we wniosku.
7. Wniosek dla nauczyciela musi być zaopiniowany przez radę pedagogiczną. Fakt ten należy potwierdzić w uzasadnieniu wpisując zdanie „*Wniosek uzyskał pozytywną opinię Rady Pedagogicznej w dniu....*”. Dyrektor powinien zapoznać radę pedagogiczną z treścią uzasadnienia składanych dla nauczycieli wniosków.
8. Rubryk „nr rejestru” i „nr pozycji w notatce” nie wypełnia się.
9. W rubryce 15 należy podać tylko odznaczenia państwowe nadane przez Prezydenta RP. Jeżeli kandydat nie posiada orderu lub odznaczenia należy wpisać: *nie posiada, nie dotyczy lub wstawić kreskę*.
10. W rubryce 17 wpisuje się: Medal KEN, odznaki honorowe, nagrody Ministra. Nie należy wpisywać nr legitymacji i daty nadania.
11. W rubryce przeznaczonej na podpis należy wstawić datę wypełnienia wniosku, przystawić pieczęć nagłówkową szkoły/placówki oraz pieczęć imienną i podpis dyrektora.
12. W rubryce 19 wniosku o Krzyż Zasługi wpisuje się „niekarany/a”, a we wniosku o medal za długoletnią służbę „niekarany/a dyscyplinarnie”.
13. W rubryce 20 wniosku o Medal za Długoletnią Służbę wpisuje się „niekarany/a”.
14. Dwie ostatnie rubryki zostają puste.
15. W lewym dolnym rogu wniosku należy wpisać osobę, która zna treść

wniosku. Wskazane, aby był to dyrektor szkoły/placówki.

Należy jednak zauważyć, że do najczęściej popełnianych błędów przy wypełnianiu wniosków można zaliczyć:

1. Wypełnianie wniosków na drukach niezgodnych z obowiązującymi wzorami.
2. Pozostawianie pustych rubryk.
3. Wypełnianie rubryk zastrzeżonych dla innych organów.
4. Podpisanie wniosku przez osobę nieuprawnioną do wnioskowania o przyznanie odznaczenia lub brak pieczęci i podpisu na wnioskach.
5. Nieuwzględnianie wymaganego odstępu czasu między odznaczeniami różnej klasy.
6. Zbyt krótkie uzasadnienie wniosku, często 2-3 zdania bez podania konkretnych zasług lub zbyt obszerne uzasadnienie przekraczające pole do wpisania.
7. Zbyt ogólne uzasadnienie wniosku, które nie odzwierciedla osiągnięć osoby wnioskowanej do odznaczenia. Używanie w uzasadnieniu wniosku zwrotów tj. „wzorowo wykonuje”, „osiąga wysokie wyniki nauczania”, „zasługuje na odznaczenie”, „wzorowo organizuje”, „wyróżnia się wzorową działalnością”, „stanowi wzór do naśladowania”, bez konkretnych przykładów na ich poparcie.
8. Wnioskowanie o odznaczenie wyższe niż przysługuje, bez specjalnego uzasadnienia.
9. Przepisywanie w uzasadnieniu zawartych na pierwszej stronie wniosku danych dotyczących pełnionych funkcji, przebiegu pracy zawodowej, zamiast informacji o konkretnych osiągnięciach kandydata.

Sama procedura postępowania przy nadaniu orderu lub odznaczenia składa się z kilku podstawowych etapów.

Etap I - dotyczy jednostki sporządzającej wniosek (przypadku nauczycieli najczęściej jest to dyrektor szkoły) – zadania:

- przygotowanie wniosku wraz z uzasadnieniem i załącznikami (KRK),
- przesłanie wniosku do wnioskodawcy wraz z pismem przewodnim, proponowanym terminem i okolicznościami wręczenia odznaczenia.

Etap II - dotyczy wnioskodawcy pierwszego szczebla (przypadku nauczycieli najczęściej jest to kurator oświaty) – zadania:

- sprawdzenie wniosku pod względem formalnym,
- skierowanie zapytania o karalność do Krajowego Rejestru Karnego,
- skierowanie wniosku do zaopiniowania przez komisję ds. opiniowania wniosków o nadanie orderów i odznaczeń państwowych (w przypadku nauczycieli powołana przez właściwego terytorialnie Kuratora Oświaty),
- podjęcie decyzji w sprawie podpisania wniosku lub odmowy jego podpisania.

Etap III - dotyczy wnioskodawcy drugiego szczebla (przypadku nauczycieli najczęściej jest to Minister Edukacji i Nauki) – zadania:

- sprawdzenie wniosku pod względem formalnym,
- analiza zapytania o karalność do Krajowego Rejestru Karnego,
- podjęcie decyzji w sprawie podpisania wniosku lub odmowy,
- przesłanie wniosku do Kancelarii Prezydenta RP/poinformowanie zgłaszającego inicjatywę o braku poparcia wniosku.

Etap IV- dotyczy Kancelarii Prezydenta RP – zadania:

- skierowanie wniosku o order na posiedzenie Kapituły Orderu,
- skierowanie wniosku o odznaczenie na posiedzenie zespołu opiniującego,
- skierowanie zapytania do IPN,
- podjęcie decyzji przez Prezydenta RP w sprawie nadania orderu/odznaczenia,
- wręczenie lub przekazanie orderu/odznaczenia do wnioskodawcy.

Co do zasady nauczycielom odznaczenia są przyznawane z okazji Dnia Edukacji Narodowej, ale wcale nie musi to być jedyną regułą. Praktycznie każde wyróżnie-

nie (czy to nagroda, czy odznaczenie – w tym order) mogą być przyznane w każdym czasie (np. przy okazji jubileuszu szkoły) ze szczególnym uwzględnieniem właśnie Dnia Edukacji Narodowej jako resortowego święta wszystkich pracowników oświaty. Okazją do nadania nauczycielom danej szkoły może być również jubileusz jej 20, 30, 40 czy 50-lecia istnienia.

Na zakończenie niniejszych rozważań konieczne należy wspomnieć o jeszcze jednym zaszczytnym, ale bardzo wyjątkowym odznaczeniu. Odznaczeniem tym jest **Medal Stulecia Odzyskanej Niepodległości**. Został on wprowadzony ustawą z dnia 15 czerwca 2018 roku²⁰. Medal ten jest odznaczeniem o charakterze pamiątkowym, nadawanym obywatelom polskim w okresie trwania Narodowych Obchodów Setnej Rocznicy Odzyskania Niepodległości Rzeczypospolitej Polskiej w latach 2018–2022.

Medal był nadawany osobom żyjącym, które poprzez:

- pełnienie nienagannej służby publicznej – cywilnej lub wojskowej,
- walkę o niepodległość oraz działalność na rzecz przemian demokratycznych,
- aktywną działalność zawodową i społeczną,
- twórczość naukową, literacką i artystyczną,

przyczyniły się do **odzyskania lub umacniania suwerenności** Rzeczypospolitej Polskiej, w tym w szczególności budowania wspólnoty obywatelskiej Polaków i poczucia tożsamości narodowej, rozwoju nauki, rozślawiania dobrego imienia Rzeczypospolitej Polskiej poprzez kulturę i sztukę, rozwoju społecznego i umacniania więzi z Polakami za granicą oraz budowania dobrobytu gospodarczego Rzeczypospolitej Polskiej. Odznaką tego Medalu jest okrągły, srebrzony i oksydowany medal o średnicy 35 mm, z wrzecionowatym uszkiem i kółkiem do zawieszania, o zróżnicowanej powierzchni sugerującej falującą flagę, z umieszczonym pośrodku wizerunkiem stylizowanego ukoronowanego orła wznoszącego skrzydła, wspartego na sfalowanej w płaszczyźnie wstędze z majuskułowym wkleśłym napisem „*POLONIA REDIVIVA*”. Na odwrotnej, gładkiej stronie umieszczone są wypukłe inicjały Rzeczypospolitej Polskiej „RP” nad datami „1918” i „2018” w dwóch wierszach, ujęte stylizowanymi liśćmi wawrzynu i dębiny z owocami, z przewiązką krzyżową u dołu. Medal zawieszony jest na niebieskiej wstążce szerokości 36 mm ze srebrzystym prążkiem szerokości 4 mm pośrodku. Medal był nadawany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z własnej inicjatywy lub na wniosek Prezesa Rady Ministrów, ministrów, kierowników urzędów centralnych oraz **wojewodów**. Wytyczne dotyczące postępowania w sprawach związanych z nadawaniem tego Medalu Prezydent RP określił w drodze stosownego rozporządzenia²¹. Wielu nauczycieli zaangażowanych w działalność społeczną i niepodległościową otrzymało to zaszczytne odznaczenie. Jego wyjątkowość polega na tym, że był przyznawany tylko w ściśle określonym przedziale czasowym. Od 1 stycznia 2023 roku odznaczenie to nie jest już przyznane. Można stwierdzić, że miało ono charakter historyczny i dlatego było ściśle limitowane. Lista osób wyróżnionych tym odznaczeniem została zatem definitywnie zamknięta.

Ja wynika z powyższych rozważań możliwości innego niż tylko finansowe satysfakcjonowanie nauczycieli jest wiele, trzeba tylko umiejętnie z nich korzystać. No i oczywiście muszą istnieć konkretne merytoryczne przesłanki przemawiające za ich zastosowaniem.

20 Ustawa z dnia 15 czerwca 2018 roku o ustanowieniu Medalu Stulecia Odzyskanej Niepodległości, Dz. U. z dnia 15 maja 2020 roku, poz. 865 (tekst jednolity z dnia 7 maja 2020 roku).

21 Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 5 września 2018 roku w sprawie nadawania Medalu Stulecia Odzyskanej Niepodległości, Dz. U. z dnia 7 września 2018 roku, poz. 1741.

Dolnośląski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli we Wrocławiu

Dolnośląski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli we Wrocławiu jest jednostką organizacyjną Samorządu Województwa Dolnośląskiego, akredytowaną przez Kuratorium Oświaty we Wrocławiu. Posiada siedzibę główną we Wrocławiu oraz Filie w trzech lokalizacjach: w Jeleniej Górze, Legnicy i Wałbrzychu obejmując zasięgiem całe województwo dolnośląskie.

Zajmuje się organizacją i prowadzeniem różnorodnych form doskonalenia kadry kierowniczej szkół i placówek oświatowych oraz nauczycieli. Proponuje realizację programów wsparcia szkół w ich jakościowym rozwoju. Jest organizatorem wydarzeń edukacyjnych o charakterze lokalnym, regionalnym i międzynarodowym. W ramach statutowych zadań prowadzi działalność promocyjno-wydawniczą oraz konsultacje dla nauczycieli. Współpracuje z szeroko pojętym środowiskiem edukacyjnym - instytucjami działającymi na rzecz oświaty, wyższymi uczelniami, pracodawcami. Bierze udział w projektach LekcjaEnter, ORE i Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej.

Zapraszamy dyrektorów szkół i placówek oraz nauczycieli do skorzystania z naszej oferty szkoleniowej. Proponujemy formy tradycyjne i prowadzone zdalnie. Różnorodna problematyka szkoleń zapewni Państwu podnoszenie kompetencji zawodowych w różnych obszarach, również związanych z realizacją kierunków polityki oświatowej państwa i województwa dolnośląskiego. Zapraszamy na stronę dodn.dolnyslask.pl/oferta/

Działamy skutecznie i profesjonalnie. Realizujemy różnorodne formy szkolenia: warsztaty, rady szkoleniowe, seminaria, konferencje i inne wydarzenia edukacyjne.

Oferta szkoleń jest różnorodna, z uwzględnieniem zgłoszonych przez Państwa potrzeb. Realizujemy międzynarodowe projekty edukacyjne.

Dedykujemy Państwu serię wydawniczą „Skrypty belfra” i „Skrypty metodyczne”.

Nie pozostajemy obojętni na bieżące problemy nauczycieli - nasi konsultanci i doradcy metodyczni prowadzą konsultacje indywidualne, w tym on-line.

ZAPRASZAMY

dodn.dolnyslask.pl